

Security Domestication Strategies in Arbaeen Ceremony according to People's Mobilized Forces' Experience

Mohammad Ramazani *

Received: 1398/04/20

Accepted: 1398/09/11

Abstract

Ensuring security of the great solemn Arbaeen ritual with millions of participants of a variety of national and religious origins has a significant role in improving both the quantity and quality of the event in the years to come. Based on the experience gained by Iranian and Iraqi mobilized forces from their confronting different terrorist groups and recognizing the previous shortcomings, this paper offers strategies for improving the security level and its domestication by relying on expert opinions. The research has been done with general planning process based on David's model and Swot matrix following Copenhagen School approach to security. Its most important findings are the necessity of utilizing more and more from hashd-al- sha'abi potentials in establishing security and informing the pilgrims and volunteer service groups.

Keywords: Security, Arbaeen, People's Mobilization, Terrorism

---

* Ph. D. in National Security, Higher University of National Defense . mj.ramezani@gmail.com

مقاله ترویجی دوفصلنامه علمی نامه فرهنگ و ارتباطات، سال سوم، شماره اول (پیاپی ۵)، پائیز و زمستان ۱۳۹۷، صص. ۶۹-۹۲

راهبردهای بومی سازی امنیت در مراسم اربعین مبتنی بر تجربیات بسیج مردمی

محمدجواد رمضانی*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۴/۲۹

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۶/۲۰

چکیده

حفظ و تأمین امنیت در مراسم عظیم اربعین با مشارکت میلیون‌ها نفر از ملیت‌ها و مذاهب مختلف که در آن شرکت می‌کنند، نقشی بسزا در گسترش کمیت و کیفیت آن در سال‌های آتی خواهد داشت؛ مبتنی بر تجربیاتی که بسیج مردمی در ایران و عراق در مقابله با گروه‌های مختلف تروریستی و تکفیری کسب نموده‌اند و همچنین آسیب‌شناسی سال‌های گذشته، راهبردهایی برای ارتقاء سطح امنیت و بومی سازی آن با دریافت نظرات خبرگان و کارشناسان ارائه می‌گردد. این پژوهش با روش فرایند عمومی برنامه‌ریزی با مدل دیوید و ترسیم ماتریس سوات و با استفاده از چارچوب نظری مکتب امنیتی کپنهاگ انجام و مهمترین راهبردهای بدست آمده گسترش استفاده از ظرفیت‌های حشدالشعبی در تأمین امنیت مراسم اربعین، آموزش و آگاه‌سازی زائران و موکب‌داران و شبکه‌سازی تخصصی مستقیم حشدالشعبی از آن‌ها در مسیرهای مراسم اربعین برای تأمین امنیت است.

واژگان کلیدی: امنیت، اربعین، بسیج مردمی، تروریسم

مقدمه

اجتماع عظیم اربعین حسینی و تکرار هر ساله آن در کربلای معلی، اذهان افشار گوناگونی از جامعه بشری را به خود معطوف داشته است به گونه‌ای که سؤالات فراوانی در پی این تأملات، قابلیت بروز می‌یابد. آنچه قابل توجه است اینکه در باب درآمدهای سیاسی اربعین حسینی فعالیت تحقیقاتی و پژوهشی ویژه‌ای صورت پذیرفته است؛ به ویژه معماهای پیچیده‌ای مانند چگونگی حفظ و تأمین امنیت برای "جمعیتی در حدود بیست و هفت میلیون نفر از ۸۰ کشور جهان"^۱ و وسعت سرزمینی به اندازه نیمی از کشور عراق^۲ و در شرایط پیچیده حضور تهدیدات گسترده امنیتی مانند گروه‌های تروریستی تکفیری همچنان محل تأمل است. ناکامی طرح‌ها و اقدامات ضد امنیتی گروهک‌ها تکفیری نکته بارز مراسم اربعین هر سال در کربلا است که ثبت و مستندسازی آن امری ضروری به منظور الگوگیری و رفع آسیب‌های احتمالی آن است.

مدل تأمین امنیت در عراق از ابتدای سقوط رژیم صدام، واسپاری آن به قدرت‌های خارجی بوده است. به ویژه حضور گسترده نیروهای نظامی و امنیتی آمریکا در عراق تحت عنوان حفظ امنیت عراق رسمیت یافت. مطابق منابع آماری وزارت دفاع آمریکا بیش از یک و نیم میلیون سرباز آمریکایی از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۱ با مأموریت امنیت در عراق حضور داشته‌اند (Iraq by the Numbers, ۲۰۱۱). این حضور خارجی همواره مخاطرات امنیتی جدی برای شهروندان عراقی به همراه داشته است و امنیت کامل هرگز طی سال‌های حضور نیروهای امنیتی خارجی در این کشور احساس نشده است. بیش از ۱۷ هزار نیروی امنیتی عراقی کشته و ۴۰ هزار نفر نیز زخمی شده‌اند (Iraq War, ۲۰۱۲). همچنین بر اساس یک پیمایش بین ۱۰۳ هزار تا ۱۱۳ هزار شهروند عراقی نیز بر اساس اقدامات ضد امنیتی در همین دوره کشته شده‌اند (Iraq Body Count, ۲۰۱۲). تا زمان تدوین این پژوهش نیز آمارها تا سال ۲۰۱۷ به ۲۰۱ هزار نفر رسیده است (Iraq Body

^۱ مصاحبه جاسم التمیمی، رئیس شورای استان کربلا. قابل دسترس در:

<http://www.hajnews.ir/news/ID/6111/>

^۲ استان‌های بابل، بصره، بغداد، دیاله، ذی قار، کربلا، نجف، میسان، واسط، قادسیه در کشور عراق محل تردد زائران است.

(Count, ۲۰۱۷). بعضی منابع نیز آمار کشته‌ها از آغاز جنگ عراق را تا یک میلیون نفر تخمین زده‌اند (پیمایش ORB).^۱

الگوی دیگر نیز از زمان حمله داعش به عراق و تصرف موصل و دیگر شهرهای این کشور شکل گرفت که مبتنی بر تشکیل بسیج مردمی و ایفای نقش فعال آن با استفاده از ظرفیت‌ها و امکانات بومی عراق است. بنا به اعلام رسمی نخست‌وزیری عراق، این گروه نقشی بسیار تعیین‌کننده در نابودی داعش و حفاظت از مردم در برابر تهدیدات آنها داشته است. نهایتاً نیز با حضور عملیاتی نیروهای بسیج مردمی عراق، تهدیدات داعش در سال ۲۰۱۷ پایان یافت.

باتوجه به این دو مدل متفاوت، حفظ و تأمین امنیت مراسم اربعین با گستره آن قابل مطالعه است. از جزئی‌ترین تا بزرگترین مسائل امنیتی، از مکانیزم‌های امنیتی گرفته تا خط‌مشی‌ها و استانداردهای این حوزه و لزوم توجه به بومی‌سازی مسائل درگیر در حوزه امنیت شاخصه‌ای کلیدی است.

۱. بیان مسئله:

حفظ و تأمین امنیت در مراسم عظیم اربعین با مشارکت میلیون‌ها نفر از ملیت‌ها و مذاهب مختلف که در آن شرکت می‌کنند، نقشی بسزا در گسترش کمیت و کیفیت آن در سال‌های آتی خواهد داشت. این مهم نیز صرفاً توسط دولت با توجه به ابعاد گسترده آن امکان‌پذیر نیست. از نظر بوزان، دولت دیگر تنها مرجع امنیت محسوب نمی‌شود بلکه افراد، گروه‌های فراملی، سازمان‌های غیردولتی فراملی و فروملی، رسانه‌ها و تروریسم، همگی در وجوه امنیت مرجع هستند (ابراهیمی، ۱۳۸۶، ص. ۴۴۸). لذا تأمین امنیت این مراسم عظیم را بایستی در چارچوب امنیت ملی و مشارکت حداکثری تمامی ظرفیت‌های ممکن تحلیل کرد که مبتنی بر وظیفه و نقش محوری حاکمیت تعریف و تأمین می‌شود. رابرت ماندل در مورد امنیت ملی می‌گوید: امنیت ملی شامل تعقیب روانی و مادی ایمنی است و اصولاً جزء مسئولیت حکومت‌های ملی است تا از تهدیدات مستقیم خارجی نسبت به بقای رژیم‌ها، نظام شهروندی و شیوه زندگی شهروندان خود ممانعت به عمل آورند

^۱<https://www.reuters.com/article/us-iraq-deaths-survey/iraq-conflict-has-killed-a-million-iraqis-survey-idUSL3۰۴۸۸۵۷۹۲۰۰۸۰۱۳۰>

(ماندل، ۱۳۷۷، ص. ۵۲). بر این اساس امنیت مراسم اربعین در دو حوزه امنیت مادی و امنیت روانی قابل تقسیم‌بندی است.

اما حوزه و حیطه امنیت ملی دقیقاً مشخص نیست. علاوه بر آن نوع تأمین امنیت و میزان ایفای نقش بازیگران امنیت‌ساز نیز در حوزه نظری دارای ابهام است. بر همین اساس آرنولد و لفرز معتقد است: «امنیت ملی نماد ابهام‌آمیزی است که اصلاً ممکن نیست دارای معنای دقیقی باشد». آلتایر بوچمن نیز معتقد است: «امنیت ملی واژه‌ای است که معانی بسیاری دارد» و باری بوزان می‌گوید: «امنیت ملی را نمی‌توان به‌طور کلی تعریف کرد، بلکه تنها در مواردی مشخص می‌توان آن را تعریف نمود.» او در جای دیگری می‌گوید: «امنیت ملی از لحاظ مفهومی، ضعیف و از نظر تعریف مبهم، ولی از نظر سیاسی قدرتمند باقی مانده است؛ زیرا راه را برای طرح راهبردهای بسط قدرت توسط نخبگان سیاسی و نظامی باز می‌گذارد» (بوزان، ۱۳۷۸، ص. ۱۴). با توجه به این ابهام، در موضوعاتی مانند مراسم اربعین که اساساً یک امر فوق‌العاده محسوب می‌شود، امنیت بایستی به گونه‌ای فراتر از ساختارها و تعاریف رایج تعریف شود. مسئله این پژوهش این است که مبتنی بر تجربیاتی که بسیج مردمی در ایران و عراق در مقابله با گروه‌های مختلف تروریستی و تکفیری کسب کرده‌اند و همچنین آسیب‌شناسی سال‌های گذشته، راهبردهای مناسب برای بومی‌سازی امنیت در مراسم اربعین چیست؟

۲. چارچوب نظری

برای تمرکز بر چارچوب مورد بحث از امنیت، از نظریه مربوط به مکتب کونپنهاگ بهره گرفته می‌شود. این مکتب تنها حوزه مطالعاتی است که صرفاً مبتنی بر مطالعات امنیتی می‌باشد و همچنین جزء اولین مکاتبی است که در راستای پایه‌گذاری جایگاهی مستقل برای مطالعات امنیتی تلاش کرده است و مطالعات امنیتی را از مطالعات استراتژیک تفکیک و آن را ذیل روابط بین‌الملل و مطالعات استراتژیک را ذیل مطالعات امنیتی قرار داده است.

با توجه به آموزه‌های مکتب کپنهاک می‌توان نتیجه گرفت امنیت، مفهومی توأمان ذهنی و عینی است. این اصل دو پیامد خواهد داشت؛ اول آنکه آستانه امنیتی دولت - ملت‌ها متفاوت از یکدیگر تلقی خواهد شد و دوم آنکه شناخت نحوه ادراک و اندیشه دیگران

در خصوص امنیتی ساختن یک موضوع توسط یک بازیگر دیگر مهم تلقی خواهد شد. بنابراین می توان نتیجه گرفت اصل بین ذهنی بودن امنیت، یک تکلیف دوطرفه ایجاد می کند. برای بازیگری که موضوع را امنیتی ساخته، برداشت و تصورات سایر بازیگران و برای سایر بازیگران شناخت تصورات امنیتی و آستانه تحمل بازیگر مورد نظر حائز اهمیت خواهد بود.

همچنین مکتب کپنهاک تک بعدی بودن امنیت را با قاطعیت زیر سؤال برده و معتقد است تأکید بر بعد نظامی امنیت تأثیر عمیقی بر نظامی شدن مطالعات امنیتی گذاشته و آن را به حوزه جنگ نزدیک کرده است. این مکتب با طرح امنیت در پنج حوزه نظامی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی/ اجتماعی و زیست محیطی عملاً مفهوم تک بعدی بودن امنیت را به کناری می نهد. بوزان معتقد است تهدیدات و آسیب پذیری ها می تواند در حوزه های مختلف پدید آید. اما باید بتوان تشخیص داد که آیا آن مسئله یا موضوع امنیتی است؟ لذا به همین منظور بوزان مفهوم تهدیدات وجودی^۱ را مطرح می کند و می گوید چنانچه بتوان ثابت کرد که پدیده مورد نظر باعث ایجاد تهدیدات وجودی شده آن موقع می توان آن پدیده را امنیتی قلمداد کرد و این وضعیت در همه حوزه های پنج گانه متصور است (عبدالله خانی، ۱۳۸۳، صص. ۶۲-۷۳).

لذا باتوجه به اینکه در این مکتب امنیتی، امنیت موضوعی تک بعدی نیست، جمعی است نه فردی، صرفاً عینی نیست و آستانه امنیتی دولت - ملت ها نیز متفاوت است، این نظریه می تواند برای تحلیل موضوع امنیت در مراسم اربعین قابل استفاده باشد.

۳. تعاریف

۳-۱-۱. امنیت

مفهوم امنیت مانند دیگر مفاهیم در علوم انسانی دارای تعریف واحد و مقبول تمامی یا حداقل بیش تر صاحب نظران نیست. ریشه این عدم اتفاق نیز به برداشت متفاوت افراد، گروه ها و کشورها از این واژه بازمی گردد. شاید علت این عدم اتفاق، گستردگی و کلیت اکثر مسائل و ارزش های انسانی - اجتماعی است که همگی تحت تأثیر این مفهوم قرار دارند. امنیت در لغت از ریشه امن به معنای در امان بودن و مصون بودن از هرگونه

^۱. Existential Threat

تعرض و در آرامش و آسودگی بودن از هرگونه تهدید و ترس می‌باشد (بخشی و دیگران، ۱۳۸۸، ص. ۱۹۰). در دایره‌المعارف بزرگ و فرانسوی لاروس در مورد واژه «securite» (امنیت) چنین آمده است: «وضعیتی که شخص در آن ترس از خطر ندارد و آرامش نفسانی از آن حاصل می‌شود (جهانگیر، ۱۳۷۹، ص. ۱۸)». و در زبان انگلیسی نیز ذیل واژه «security» تقریباً معنای مشابهی ذکر گردیده است: «حالت یا احساس آزاد بدون ترس و بیمناکی و خطر و مثل آن». کالج دفاع ملی کانادا در راستای تبیین امنیت می‌نویسد: «امنیت یعنی حفظ راه و روش زندگی قابل پذیرش برای همه مردم و مطابق با نیازهای مشروع شهروندان؛ این امر شامل رهایی از حمله با فشار نظامی، براندازی داخلی و نابودی ارزش‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی که برای کیفیت زندگی ضروری هستند، می‌شود.» آرتولد و لفرز در تعریف امنیت آورده است: «امنیت در معنای عینی آن یعنی فقدان تهدید نسبت به ارزش‌های کسب شده و درمعنای ذهنی یعنی فقدان هراس از این که ارزش‌های مذکور مورد حمله قرارگیرد» (جهانگیر، ۱۳۷۹، ص. ۲۰).

در تعریف دیگر، امنیت وضعیتی است که در آن بین خواسته‌ها و داشته‌ها در یک واحد سیاسی یا اجتماعی معین، با توجه به ضریب ایدئولوژیک آن، تناسب وجود دارد به گونه‌ای که در اعضا، تولید رضایت‌مندی می‌نماید. به عبارت دیگر، امنیت در این گفتمان با مفهوم محوری رضایت، فهم و تحلیل می‌شود (افتخاری، ۱۳۹۳، ص. ۸۸).

علامه طباطبایی معتقد است آنچه در اسلام اصالت دارد، عقیده و ایمان است و مرز مملکت اسلامی، عقیده و ایمان و نه مرزهای جغرافیایی و سیاسی است. در اسلام تنها مرز حقیقی، عقیده و ایمان است و هیچ عامل دیگری همچون نژاد، زبان و... نمی‌تواند عامل برتری و امتیاز به حساب آید. مسئله عقیده آن‌قدر مورد توجه اسلام قرار گرفته است که حتی در مسائلی چون ارث و بهره‌برداری جنسی نیز ملاک عقیده قرار داده شده است، زیرا این عقیده است که مرز حقیقی انسان‌ها از یکدیگر را مشخص می‌کند (طباطبایی، ۱۳۷۶، ص. ۲۴۰).

قرآن از جنبه‌های ایجابی، ایمان را عامل امنیت دانسته و امنیت را برای فرد، رهایی از همه متعلقات مادی و دنیوی می‌داند و آن را فارغ بودن از هر گونه بیم و هراس و عبادت در راه خدا تعریف می‌کند. از منظر قرآن، اساسی‌ترین رویکرد امنیت ناشی از رابطه بین خودسازی و رهایی انسان از اسارت هوی، شهوت و احساس آسودگی و آرامش است.

این رویکرد، الگوی عمیق و وسیعی را در درون انسان و در مناسبات و روابط انسانی حکمفرما و تثبیت می‌کند. جست و جوی امنیت گاهی انسان را وادار می‌کند که از فرعون‌ها و طاغوت‌ها اطاعت کند و در نتیجه بردگی و اسارت و پس از مدتی طغیان و ناامنی به همراه داشته باشد و گاهی با رهایی از امیال و خواسته‌های خود و اطاعت از احکام الهی، با ایمان به خدا و آخرت و در نتیجه پاره کردن همه بندهای اسارت بندگی غیرخدا به امنیت دست می‌یابد (عصاریان‌نژاد، ۱۳۸۴، ص. ۴۷).

در مجموع از نظر دین و رویکرد اسلام، امنیت تعریف شق نظامی دفاعی آن نیست، بلکه سوای از امنیت انسانی که ماهیت روان‌شناختی دارد، به امنیت حوزه عقیده، باور، ایمان، جسم، فیزیک، قوم، ملت و... برمی‌گردد. به عبارتی امنیت مقوله‌ای همه‌جانبه است (جهان بزرگی، ۱۳۸۸، صص. ۲۴ - ۲۵). با این تعریف، علاوه بر تأمین امنیت دفاعی برای زائران اربعین، حفظ امنیت روانی و فرهنگی آن‌ها نیز مدنظر است.

۲-۱-۳. بسیج مردمی عراق^۱

مجموعه نیروهای شبه‌نظامی داوطلب عراقی که در سال ۱۳۹۴ ش (۲۰۱۵م) برای مقابله با حملات داعش به شهرهای عراق سازمان‌دهی شدند.^۲ این سازمان، در پاسخ به دعوت دولت عراق و آیت‌الله سیستانی مرجع شیعه در نجف، در قالب نیرویی نظامی در کنار ارتش تشکیل شد. نیروهایی که از همه طوایف و قومیت‌های عراقی در آن حضور دارند. پایه‌گذاری الحشد الشعبی در عراق، سه مرحله داشته است:

الف- دستور نخست وزیر. نوری مالکی نخست وزیر وقت عراق که فرماندهی نیروهای مسلح را نیز بر عهده داشت، طی حکمی فرمان تشکیل بسیج مردمی عراق برای رویارویی با تهدید داعش و جلوگیری از حمله به بغداد را صادر کرد. پس از این فرمان، نیروهای مردمی، به‌ویژه با حضور کسانی که تجربه نظامی داشتند، شکل گرفت و به میدان جنگ با داعش روانه شد.

ب- فتوای آیت‌الله سیستانی. سه ماه پس از شروع فعالیت الحشد الشعبی، آیت‌الله سیستانی مرجع شیعه در نجف به وجوب کفایی جهاد، فتوا داد و از همه کسانی که

^۱ به عربی: الحشدُ الشَّعبی

^۲ <http://fa.wikishia.net/view/حشدالشعبی>

توانایی جنگیدن داشتند، دعوت کرد، در کنار نیروهای ارتش به مقابله با داعش بپردازند. این فتوا از یکسو نقش بسزایی در ترغیب مردم به پیوستن به الحشد الشعبی داشت و از سوی دیگر به آن، مشروعیت بخشید.

ج- مشروعیت قانونی. در سال ۲۰۱۵ هیئت وزیران عراق تصویب کرد که سازمان الحشد الشعبی، سازمانی رسمی و مرتبط با نخست‌وزیر باشد. لذا این نیرو به صورت رسمی، بخشی از ساختار نیروهای مسلح عراق محسوب و وابسته به فرمانده کل نیروهای مسلح شد و بر این اساس، فعالیت این سازمان مشروع و تحت پوشش دولت و پارلمان قرار گرفت. در همین راستا دولت به وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی دستور داد تا تعاملی قوی با الحشد الشعبی داشته باشند (آور، ۱۳۹۴).

پس از شکل‌گیری الحشد الشعبی هیئت رسمی ویژه‌ای برای نحوه فعالیت آن و امور مربوط به آن شکل گرفت. در طول این دوره نیروهای مردمی مانع از حرکت داعش به سوی بغداد و دیگر شهرهای شیعی مانند کربلا و نجف (که هدف اصلی تکفیری‌های داعش بود) شد. در این دوره آن‌ها در مناطق عملیات بغداد، بابل، دیالی، صلاح‌الدین، الانبار، الکرمه و... دست به چندین عملیات زدند و با ترکیبی از سلاح ایرانی و سلاح‌های موجود در عراق و سلاح آمریکایی پیروزی‌هایی را در آزادسازی جرف الصخر، آمرلی، الضلوعیه، دیالی، ناحیه البغدادی، آزادسازی تکریت و... را به دست آوردند. در واقع این نیروها در اکثر نبردهای مشترک با نیروهای امنیتی خط‌شکن بوده و نقش مهمی داشته‌اند (آور، ۱۳۹۴).

۳-۱-۳. راهبرد

واژه راهبرد برگرفته از واژه یونانی استراتگوس^۱ است که مرکب از دو واژه «استراتوس» به معنای قشون و «اگو» به معنای رهبر می‌باشد (کردنائیچ، ۱۳۸۱) و این بدان معناست که فرماندهان و ژنرال‌های ارتش موظف بودند بهترین راه ترکیب، چینش و حرکت نیروهای خود را اعم از انسانی و مادی به گونه‌ای مورد استفاده قرار دهند که منجر به پیروزی در جنگ‌ها شود. بدین ترتیب ریشه راهبرد را باید در جنگ‌ها و برخوردهای نظامی کشورها به ویژه در سال‌های بسیار دور جستجو کرد.

^۱. Strategos

تعاریف دیگری نیز از راهبرد وجود دارد؛ «جان چایلد» راهبرد را به این صورت تعریف می‌کند: «راهبرد مجموعه‌ای از انتخاب‌های بنیادین یا حساس درباره نتایج یک فعالیت و ابزار انجام آن است» (حسن بیگی، ۱۳۹۰، ص. ۴۳). راهبرد را به اعتبار معنای کلمه می‌توان «سوق دادن، گسیل داشتن، فرستادن و بردن و پاییدن» بیان کرد (امیرکبیری، ۱۳۷۷). در فرهنگ فارسی معین، راهبرد به معنای «فن اداره عملیات جنگی، دانش رهبری عملیات نظامی، سوق الجیش» است (معین، ۱۳۶۰).

اما تعریف منتخب این مقاله برگرفته از چندلر است که راهبرد را این‌گونه تعریف کرده است: «راهبرد به معنای تعیین هدف‌های بلندمدت سازمان و گزینش مجموعه اقدامات و تخصیص منابع لازم برای دستیابی به این هدف‌هاست» (Chandler, ۱۹۶۲, P. ۷).

۴. روش پژوهش

ادبیات پژوهش و مباحث نظری آن به صورت کیفی و با روش توصیفی-تحلیلی و ابزار مطالعه کتابخانه‌ای و سندپژوهی گردآوری شده است. سپس در قالب مصاحبه نیمه‌ساخت‌یافته به صورت هدفمند به ۱۸ نفر از صاحب‌نظران امنیتی و نظامی و همچنین مسئولان ستاد اربعین وزارت کشور مراجعه کرده و پیرامون وضع موجود و راهبردها نظراتشان اخذ گردید. ۳ نفر از افراد مورد بررسی تحصیلات‌شان در سطح کارشناسی ارشد و ۱۴ نفر دارای مدرک دکترای تخصصی، ۱ نفر تحصیلات حوزوی.

در مرحله دوم نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید بر اساس متون پیاده شده در جدول SWOT وارد و مدل راهبردنویسی دیوید پیاده‌سازی شد. تجزیه و تحلیل SWOT (سوات) یکی از ابزارهای راهبردی تطابق نقاط قوت و ضعف درون سازمانی با فرصت‌ها و تهدیدهای برون‌سازمانی است. تحلیل سوات تحلیلی نظام‌مند برای شناسایی این عوامل و تدوین راهبرد که بهترین تطابق بین آنها را ایجاد می‌نماید، ارائه می‌دهد. از دیدگاه این مدل، یک راهبرد مناسب، قوت‌ها و فرصت‌ها را به حداکثر و ضعف‌ها و تهدیدها را به حداقل ممکن می‌رساند. برای این منظور نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدها در چهار حالت کلی SO و WO و ST و WT پیوند داده می‌شوند و گزینه‌های راهبردی از

بین آن‌ها انتخاب می‌شوند. (دیوید، ۱۳۹۰، ص. ۳۶۴) در نتیجه آن راهبردها، موقعیت مکانی وضعیت فعلی و جذاب‌ترین استراتژی مشخص خواهد شد.

۵. یافته‌های پژوهش

برای ساختن ماتریس سوات، مراحل ذیل طی شده است:

۱. بر اساس شیوه دیوید در تکمیل ماتریس سوات، ابتدا داده‌های بدست آمده حاصل از ۱۸ مصاحبه انجام شده با نخبگان یکسان‌سازی و مشترکات با کسب نظر نخبگان ادغام می‌گردند. با استفاده از ادبیات پژوهش و مصاحبه‌های تخصصی، مهمترین شاخص‌های هریک از معیارهای فوق شناسایی و سپس در قالب عوامل داخلی و خارجی دسته‌بندی می‌شوند.

۲. پس از تعیین و تقسیم‌بندی عوامل داخلی و عوامل خارجی و مشخص شدن تمامی نقاط ضعف و قوت و تهدیدها و فرصتها، ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE) و ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE) ترسیم می‌شود. نقاط ضعف و قوت داخلی در ماتریس IFE و فرصتها و تهدیدات خارجی در ماتریس EFE تجزیه و تحلیل می‌شوند.

۳. در مرحله بعد میزان اهمیت هریک از آنها مشخص می‌شود. با استفاده از مدل فرایند تحلیل سلسله مراتبی، وزن هریک از شاخص‌های عوامل داخلی و خارجی مشخص می‌شود. طی پرسشنامه مکتوب از نخبگانی که طی فرایند مصاحبه‌ها مشخص گردید، بیشترین اطلاعات و تسلط را نسبت به موضوع دارند، آراء آنان پیرامون ضریب اهمیت و شدت هر یک کسب گردید. به هریک از این عامل‌ها نمره ۱ تا ۴ داده می‌شود. نمره ۱ بیانگر ضعف اساسی، نمره ۲ ضعف کم، نمره ۳ بیانگر نقطه قوت و نمره ۴ نشان‌دهنده قوت بسیار بالای عامل می‌باشد.

جدول ۱: امتیازدهی به معیارهای داخلی

گزینه انتخابی	ضعف اساسی	ضعف	قوت	قوت اساسی
امتیاز	۱	۲	۳	۴

جدول ۲: امتیازدهی به معیارهای خارجی

گزینه انتخابی	تهدید جدی	تهدید	فرصت	فرصت عالی
امتیاز	۱	۲	۳	۴

۴. داده‌هایی که بر اساس طیف لیکرت بدست آمده بود در فرمول مدل دیوید بر مبنای جمع برابر با ۰,۵ نرمال‌سازی گردیده تا مجموع نقاط قوت و ضعف برابر با یک و مجموع فرصت‌ها و تهدیدها نیز برابر با یک گردند.

۵. برای هر یک از عوامل یک رتبه یا شدت برحسب میزان تطابق وضعیت فعلی امنیت در مراسم اربعین، با فرصت‌ها و تهدیدها از جامعه نخبگی دریافت می‌شود. بر اساس مدل دیوید، رتبه‌ها برای تهدیدها و نقاط ضعف بین ۱ تا ۲ و برای فرصت‌ها و نقاط قوت بین ۳ تا ۴ در نظر گرفته می‌شود. این رتبه بیانگر میزان واکنش نسبت به این عامل در وضعیت کنونی است. عدد ۴ به معنی این است که واکنش عالی بوده است و عدد ۱ بدین معنا است که واکنش بسیار ضعیف می‌باشد.

۶. حاصل ضرب اهمیت و شدت بیانگر امتیاز موزون است که در پایان هر بخش مجموع آن محاسبه می‌گردد. هدف این مرحله کندوکاو آثار محیط خارجی امنیت مراسم اربعین جهت شناسایی فرصت‌ها و تهدیدهایی است که سازمان‌ها و نهادهای متولی در این زمینه با آن مواجه‌اند. در این راستا باید گفت که فرصت‌ها، مجموعه امکانات و قابلیت‌هایی است که خارج از محیط ناحیه بر عملکرد حاکمیت به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم مؤثر واقع می‌شوند و همچنین تهدیدها نیز مجموعه عوامل خارج از ناحیه محسوب می‌شوند که در عدم کارایی این نواحی تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم دارند. بر اساس مطالعات انجام شده و بررسی وضعیت پیرامون این موضوع، مجموعه فرصت‌ها و تهدیدهای موجود و مؤثر به صورت زیر قابل ترسیم می‌باشند:

جدول شماره ۳: ماتریس^۱ EFE- ارزیابی عوامل خارجی

رتبه	عامل	ضریب اهمیت (میانگین)	شدت (رتبه)	امتیاز موزون
تهدید				
۱	ترویج برخی منکرات و انحرافات مانند اختلافات مذهبی در مراسم اربعین و طرح آن به عنوان ارزش، تهدیدی جدی برای امنیت مراسم بوده و خسارت‌های زیادی را متوجه آن می‌کند (عقاید طیف موسوم به شیرازی‌ها)	۰,۰۵	۱	۰,۰۵
۲	مواجهه با یک هجمه عظیم فرهنگی / تبلیغاتی دشمنان و گروه‌های تکفیری	۰,۰۶	۲	۰,۱۲
۳	هجمه رسانه‌ای نسبت به حضور و ایفای نقش حشدالشعبی در امنیت عراق	۰,۰۴	۱	۰,۰۴
۴	محدود کردن ایفای نقش حشدالشعبی به مصادیقی از جمله دفاع از عتبات	۰,۰۳	۱	۰,۰۳
۵	اختلافات سیاسی داخلی در عراق و تضعیف حمایت از حشدالشعبی	۰,۰۴	۱	۰,۰۴
۶	نظارت و کنترل ناپذیری عناصر وفادار به داعش و گروه‌های تکفیری	۰,۰۵	۲	۰,۱
۷	گسترش حمایت‌های خارجی از عناصر تکفیری (نظامی، تسلیحاتی و اطلاعاتی)	۰,۰۵	۲	۰,۱
۸	مشغول‌سازی حشدالشعبی به موضوعات فرعی یا انحرافی مانند منازعه داخلی و استهلاک منابع و افزایش هزینه‌ها	۰,۰۶	۲	۰,۱۲
۹	تمرکز اطلاعاتی-نظامی گروه‌های تکفیری بر مراسم اربعین به عنوان ابزار هویت‌ساز برای خود	۰,۰۷	۲	۰,۱۴
۱۰	شکل‌گیری شیوه‌های جدید ترور از جمله بیوتروریسم و به‌کارگیری آن در مراسم اربعین	۰,۰۵	۲	۰,۱
	جمع:	۰,۵	-	۰,۸۴
فرصت				

^۱ EXTERNAL FACTOR EVALUATION

۰,۲۸	۴	۰,۰۷	اجماع بر اهمیت برگزاری مراسم اربعین در امنیت کامل در عراق و ج.ا.ایران	۱
۰,۰۹	۳	۰,۰۳	عدم محصوریت مراسم اربعین در مذهب شیعه و حضور دیگر ادیان و مذاهب	۲
۰,۲	۴	۰,۰۵	پیشرفت تکنولوژی و استقبال مردم از ابزارهای جدید رسانه‌ای و تبلیغاتی بویژه در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی برای معرفی اربعین و ابعاد فرهنگی و صلح‌آمیز آن.	۳
۰,۱۵	۳	۰,۰۵	تکثر نهادهای امنیتی ذیربط در مراسم اربعین در ایران و عراق و همکاری‌های مثبت اطلاعاتی میان دو کشور	۴
۰,۰۹	۳	۰,۰۳	شکل‌گیری اجتماع امن از زائران در مراسم اربعین به واسطه ماهیت ایدئولوژیک پیام نهضت عاشورا	۵
۰,۱۲	۳	۰,۰۴	مشارکت نهادهای فرهنگی و حوزه‌های علمیه شیعه و اهل سنت در مراسم اربعین (فتوای حرمت توهین به مقدسان اهل سنت و در مقابل حرمت کشتار مسلمانان)	۶
۰,۲۸	۴	۰,۰۷	تجربه مثبت سال‌های گذشته در برگزاری امن مراسم اربعین و اعتماد به حشدالشعبی	۷
۰,۱۵	۳	۰,۰۵	ماهیت جهادی و ارزشی داشتن مراسم اربعین و ایجاد روحیه تأمین امنیت فراتر از ساختارهای حاکمیتی و بروکراتیک	۸
۰,۲۴	۴	۰,۰۶	قدرت نرم احزاب شیعه و به ویژه عتبات مقدسه	۹
۰,۲	۴	۰,۰۵	نابودی حاکمیت داعش در عراق و روند تضعیف دیگر گروه‌های تروریستی	۱۰
۱,۸	-	۰,۵	جمع	
۲,۶۴	-	۱	جمع فرصت‌ها و تهدیدها:	

با استفاده از ماتریس ارزیابی داخلی، روابط بین موضوعات مختلف، شناسایی و ارزیابی شده و به ارائه راه‌حل‌هایی برای آنها پرداخته می‌شود. در این قسمت سه مقوله استراتژی‌های موجود، عملکردها و منابع مورد توجه و بررسی قرار گرفته و تحت عنوان نقاط قوت و نقاط ضعف به شرح ذیل تقسیم‌بندی شده است:

جدول شماره ۴: ماتریس IFE^۱ - ارزیابی عوامل داخلی

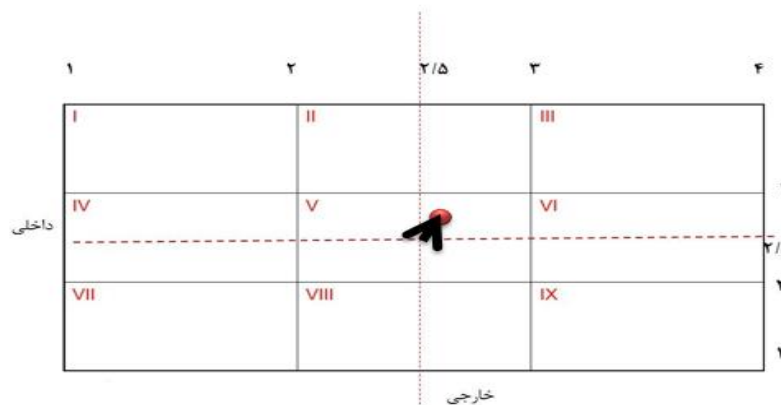
رتبه	عامل	درجه اهمیت (میانگین)	شدت (میانگین)	امتیاز موزون
ضعف				
۱	غفلت و عدم توجه لازم درباره اهمیت برگزاری امن مراسم اربعین به واسطه عادی شدن آن	۰,۰۵	۲	۰,۱
۲	ورود ناآگاهانه برخی نهادهای فرهنگی و یا اقدامات شخصی در روندهای مربوط به مدیریت مراسم اربعین	۰,۰۶	۱	۰,۱۲
۳	ذهنیت منفی نسبت به شیوه‌های غلط ترویج مراسم اربعین به ویژه در میان اهل سنت	۰,۰۴	۲	۰,۰۸
۴	سیاست‌زدگی در مراسم اربعین و تشتت و ناهماهنگی در مراکز تصمیم‌گیری و عمل‌کننده	۰,۰۳	۱	۰,۰۳
۵	ضعف تجهیزات و امکانات امنیتی نیروهای بسیج مردمی	۰,۰۴	۱	۰,۰۴
۶	ضعف در ساختارهای نیروهای بسیج مردمی و مراکز فرماندهی متعدد آن	۰,۰۵	۲	۰,۱
۷	عدم آگاهی و معرفت و بصیرت در برخی نیروهای حشدالشعبی و تطمیع شدن از سوی سرویس‌های اطلاعاتی یا عناصر تروریست	۰,۰۵	۱	۰,۰۵
۸	ضعف مستندسازی تجارب و ثبت دستاوردها و انتقال آن به مدیریت امنیتی اربعین در سال‌های آتی	۰,۰۶	۲	۰,۱۲
۹	ضعف در تربیت نیروی امنیتی متخصص ویژه مراسم	۰,۰۷	۱	۰,۱۴
۱۰	ضعف در فرهنگ‌سازی جلب مشارکت‌های مردمی در تأمین مراسم اربعین	۰,۰۵	۲	۰,۱
	جمع	۰,۵	-	۰,۸۸
قوت				
۱	سرمایه‌گذاری گسترده عتبات مقدسه در استخدام نیروهای امنیتی برای امنیت حرم‌ها	۰,۰۵	۴	۰,۲

^۱ INTERNAL FACTOR EVALUATION

۰,۲۴	۴	۰,۰۶	آغاز به کار طرح امنیت نامحسوس در شهرهای زیارتی و مسیرهای زائران	۲
۰,۳۲	۴	۰,۰۸	گسترده بودن ابزارها و شیوه‌های تأمین امنیت	۳
۰,۳۶	۴	۰,۰۹	استفاده از بستر فضای مجازی توسط نیروهای امنیتی و مقابله با تروریست‌ها در این حوزه	۴
۰,۱۲	۳	۰,۰۴	تقسیم مسئولیت و حوزه‌های امنیتی میان نیروهای مختلف امنیتی و نظامی	۵
۰,۲۴	۴	۰,۰۶	استفاده از ظرفیت‌های مردمی در تأمین امنیت.	۶
۰,۲	۴	۰,۰۵	ارتقاء سطح فرهنگ و نگاه امنیتی عموم زائران طی سال‌های اخیر در آشنایی با مخاطرات و تهدیدات و پرهیز از آن‌ها	۷
۰,۰۹	۳	۰,۰۳	اطلاع‌رسانی فعال، هوشمند و مقابله با عملیات روانی توسط رسانه‌های حشدالشعبی	۸
۰,۱۲	۳	۰,۰۴	وجود ساختارهای فیزیکی و بومی مناسب برای حفظ امنیت مراسم اربعین و ارتقاء آن طی سال‌های اخیر	۹
۱,۸۹	-	۰,۵	جمع	
۲,۷۷	-	۱	جمع نقاط قوت و ضعف	

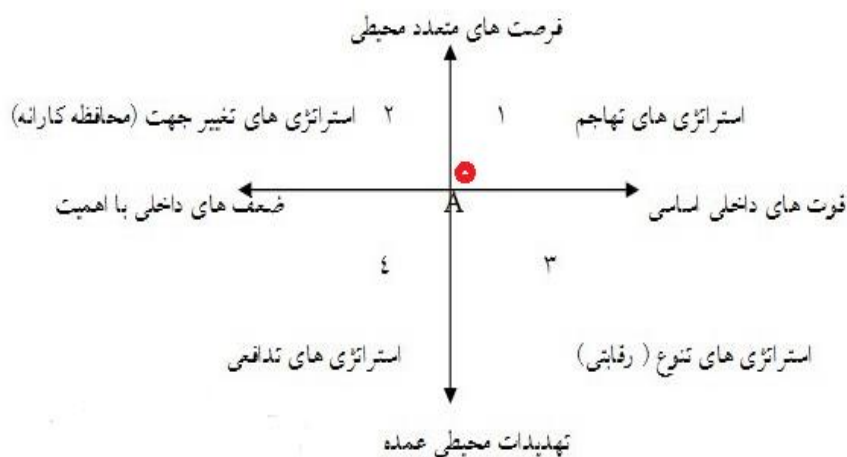
نمودار شماره ۱: ماتریس نه خانه‌ای عوامل داخلی و خارجی

ماتریس نه خانه‌ای داخلی و خارجی

نمودار شماره ۲: الگوی ارزیابی و انتخاب استراتژی

۶. تجزیه و تحلیل یافته‌ها

روش تجزیه و تحلیل SWOT به شکل نظام یافته هر یک از عوامل قوت، ضعف، فرصت، تهدیدها را که در مرحله قبل شناسایی شده‌اند، مورد تحلیل قرار داده و استراتژی‌های متناسب با موقعیت را منعکس می‌سازد. در مدل فرایند عمومی مدیریت راهبردی پس از فهرست کردن هر یک از عوامل قوت، ضعف، فرصت و تهدید که در مرحله قبل شناسایی شده و نوشتن آنها در سلول‌های مربوط به خود بر حسب ترتیب امتیاز وزن‌دار از محل تلاقی هر یک از آنها استراتژی‌های مورد نظر حاصل می‌گردد. مجموعه شدت و وزن نقاط قوت و ضعف در محور Y بیانگر عوامل داخلی است و مجموعه شدت و وزن تهدیدات و فرصت‌ها نیز در محور X قرار می‌گیرد که موقعیت ثبت شده در ماتریس بر این اساس رسم گردیده است.

در مجموعه وضعیت فعلی تأمین امنیت در مراسم اربعین تقریباً در میانه ماتریس (موقعیت شماره ۵ در نمودار ۱ و نقطه A در نمودار ۲) وضعیت ثبات قرار دارد، اما اندکی به سمت حضور در ناحیه تهاجمی است که نشان می‌دهد نقاط قوت بیش از نقاط ضعف و فرصت‌ها بیش از تهدیدات هستند؛ لذا موقعیت‌یابی برای اقدام و راهکارها باید

مبتنی بر راهبردهای ناحیه تهاجمی و به عبارتی ناحیه SO (تلاقی فرصت‌ها و نقاط قوت) باشد.

جدول شماره ۵: ماتریس تهدیدات، فرصت‌ها، نقاط ضعف، نقاط قوت (SWOT)

نقاط قوت - S	نقاط ضعف - W	
سرمایه‌گذاری گسترده عتبات در امنیت / طرح امنیت نامحسوس / مشارکت دولت و حشدالشعبی / تقسیم مسئولیت / ارتقاء نگاه امنیتی در زائران / رشد ظرفیت‌های بومی / اطلاع‌رسانی هوشمند / ساختارهای فیزیکی و بومی مناسب امنیت / ...	غفلت و عادی شدن مراسم اربعین / اقدامات خودسر / ذهنیت‌های منفی از گذشته / سیاست‌زدگی / ضعف تجهیزات امنیتی / ضعف نیروی انسانی / عدم مستندسازی / تجارب / ضعف به‌کارگیری ظرفیت‌های بومی / ...	
فرصت‌ها - O	استراتژی‌های SO	استراتژی‌های WO
همکاری امنیتی ایران و عراق / گسترش مراسم اربعین میان سایر ادیان و مذاهب / ظرفیت‌های جدید فناوری اطلاعات / تجربه مثبت سال‌های گذشته / مشارکت همه جانبه نهادها / رویکرد جهادی / قدرت نرم شیعه / نابودی داعش	با بهره‌جستن از قوت‌ها درصدد بهره‌برداری از فرصت‌ها برآید. (ناحیه برگزیده)	با بهره‌جستن از فرصت‌ها نقاط ضعف را از بین ببرید.
تهدیدات - T	استراتژی‌های ST	استراتژی‌های WT
مواجهه با هجمه دشمنان نسبت به حشدالشعبی / محدودسازی حشدالشعبی / اختلافات سیاسی / بازفعالی گروه‌های تروریستی / ...	برای احتراز از تهدیدات از نقاط قوت استفاده کنید.	نقاط ضعف را کاهش دهید و از تهدیدات پرهیز کنید.

این حالت مطلوب‌ترین و مناسب‌ترین حالت برای سازمان است، بدین معنا که در وضعیت فعلی ضمن آنکه از توانایی‌ها و نقاط قوت در خور و قابل اتکایی برخوردار است، در محیط تعاملی و زمینه‌ای خود نیز با فرصت‌های مناسب و گرانبهایی مواجه است. بنابراین این دسته از راهبردها چگونگی به کارگیری توان موجود سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با تأمین امنیت مراسم اربعین در جهت بهره‌برداری حداکثری از فرصت‌های مغتنم محیطی را بیان می‌دارد.

در اجرای استراتژی‌های SO می‌توان با استفاده از نقاط قوت داخلی از فرصت‌های خارجی، حداکثر بهره‌برداری را کرد. هر سازمانی علاقه‌مند است که همیشه در این موقعیت قرار داشته باشد تا بتواند با بهره‌گیری از نقاط قوت داخلی از فرصت‌ها و رویدادهای خارجی حداکثر استفاده را بنماید، لذا قرار گرفتن وضعیت تأمین امنیت در مراسم اربعین در این ناحیه نشان‌دهنده مزیت نسبی وضعیت در حال حاضر است.

۳-۱. تعیین اولویت راهبرد:

به این ترتیب با استفاده از ماتریس SWOT فهرستی از استراتژی‌های مختلف در چهار گروه متفاوت بدست می‌آید. با استفاده از ماتریس QSPM می‌توان این تحلیل را پایان داد. ماتریس QSPM محاسبات ریاضی دارد و اطلاعات آن با استفاده از خرد جمعی و اجماع نخبگان و مدیران ارشد ستاد اربعین تکمیل می‌شود. با بهینه‌سازی راهبردهای طراحی شده، اولویت‌بندی این راهبردها و نهایتاً انتخاب جذاب‌ترین و بهترین راهبردها برای سازمان انجام می‌شود.

جدول شماره ۵: ماتریس QSPM تعیین جذابیت راهبردهای بومی سازی امنیت

کد استراتژی	عوامل اصلی موفقیت	ضریب	جذابیت	امتیاز جذابیت
SO	گسترش استفاده از ظرفیت‌های حشدالشعبی در تأمین امنیت مراسم اربعین	۰,۲	۴	۰,۸
	شناساندن و تبیین موضوع اربعین و ماهیت صلح‌آمیز آن در	۰,۱	۳	۰,۳

			افکار عمومی جهانی به ویژه میان اهل سنت	
۰,۸	۴	۰,۲	آموزش و آگاهی سازی زائران و موکب داران در مسیرهای مراسم اربعین برای حفظ امنیت	
۰,۱۵	۳	۰,۰۵	وضع قوانین حمایتی از ایفای نقش حشدالشعبی و عتبات در تأمین امنیت مراسم اربعین	
۰,۴	۴	۰,۱	شبکه سازی تخصصی مستقیم حشدالشعبی از زائران و موکب داران برای تأمین امنیت	
۰,۳	۳	۰,۱	رفع موانع ایفای نقش محوری توسط حشدالشعبی به لحاظ قانونی و ساختارهای بروکراتیک در عراق	WO
۰,۳	۳	۰,۱	شناخت مجاری اصلی نفوذ و عملیات نیروهای تکفیری و تروریست و مقابله با آن	
۰,۱	۲	۰,۰۵	رصد و اشراف اطلاعاتی بر برنامه های گروه های تکفیری در مراسم اربعین هر سال	ST
۰,۱	۲	۰,۰۵	برخورد توأمان سخت و نرم با عناصر تروریست و هوادار	
۰,۱۵	۳	۰,۰۵	گسترش حوزه همکاری های اطلاعاتی-امنیتی میان ایران و عراق	WT
-	-	۱	جمع:	

ماتریس QSPM به تعیین جذابیت برای هر یک از راهبردهای بومی سازی امنیت در مراسم اربعین اختصاص دارد. میزان ضریب بر اساس داده‌های بدست آمده در جداول نظرخواهی از نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید بدست می‌آید که مجموع همه آنها بایستی عدد ۱ شود. برای تعیین میزان شدت مجدداً از جامعه خبرگان نظرسنجی مکتوب می‌شود. میزان جذابیت از ۱ تا ۵ بر اساس طیف لیکرت عددگذاری می‌شود و از حاصلضرب این دو امتیاز جذابیت بدست می‌آید.

جدول شماره ۶: تعیین اولویت راهبردهای بومی سازی امنیت

اولویت	امتیاز جذابیت	شرح استراتژی	کد استراتژی
اول	۰,۸	گسترش استفاده از ظرفیت‌های حشدالشعبی در تأمین امنیت مراسم اربعین	SO
اول	۰,۸	آموزش و آگاهی‌سازی زائران و موکب‌داران در مسیرهای مراسم اربعین برای حفظ امنیت	SO
دوم	۰,۴	شبکه‌سازی تخصصی مستقیم حشدالشعبی از زائران و موکب‌داران برای تأمین امنیت	SO
سوم	۰,۳	شناساندن و تبیین موضوع اربعین و ماهیت صلح‌آمیز آن در افکار عمومی جهانی به ویژه میان اهل سنت	SO
سوم	۰,۳	رفع موانع ایفای نقش محوری توسط حشدالشعبی به لحاظ قانونی و ساختارهای بروکراتیک در عراق	WO
سوم	۰,۳	شناخت مجاری اصلی نفوذ و عملیات نیروهای تکفیری و تروریست و مقابله با آن	WO

چهارم	۰,۱۵	وضع قوانین حمایتی از ایفای نقش حشدالشعبی و عتبات در تأمین امنیت مراسم اربعین	SO
چهارم	۰,۱۵	گسترش حوزه همکاری‌های اطلاعاتی-امنیتی میان ایران و عراق	WT
پنجم	۰,۱	رصد و اشراف اطلاعاتی بر برنامه‌های گروه‌های تکفیری در مراسم اربعین هر سال	ST
پنجم	۰,۱	برخورد توأمان سخت و نرم با عناصر تروریست و هوادار	ST
پنجم	۰,۱	گسترش حوزه نظارت‌ها در فضای مجازی	WT

بر اساس امتیازهای بدست آمده برای جذابیت راهبردها نهایتاً رتبه‌بندی راهبرد بدست می‌آید. بر این اساس «گسترش استفاده از ظرفیت‌های حشدالشعبی در تأمین امنیت مراسم اربعین و آموزش و آگاهی‌سازی زائران و موکب‌داران در مسیرهای مراسم اربعین برای حفظ امنیت» بیشترین اولویت را در راهبردهای بدست آمده داراست. ضمن اینکه هر دو در ناحیه قوت، فرصت (SO) قرار دارند که منطبق با نتایج است.

نتیجه‌گیری

ارائه راهبرد کمک می‌کند تا مجموعه جهت‌گیری‌های سازمان‌ها و نهادها به منظور گسترش و ارتقاء امنیت چه در عرصه اجرا و عمل و چه در حوزه امنیت ذهنی و روانی به صورت هماهنگ و معطوف به هدف پیش برود. با روشن شدن جایگاه فعلی امنیت بومی در مراسم اربعین که وضعیت نسبتاً مناسبی دارد و به لطف استقرار تشکیلات مردمی حشدالشعبی که بر اساس فرمان مرجعیت و رسمیت بخشیده شدن توسط دولت مرکزی ایجاد شده است عمده تهدیدات امنیتی نیز خنثی و محدود شده است. بخش زیادی از حوادث و ناامنی‌های سال‌های اخیر در شهرهای مختلف عراق، در مراسم اربعین دیده

نمی‌شود که اگر امدادهای غیبی و الطاف خفیه الهی را پیش فرض بدانیم، روی آوردن به امنیت بومی را می‌توان مؤثرترین راهکار برای نتیجه بدست آمده دانست. حشدالشعبی مبتنی بر همکاری‌های امنیتی میان ایران و عراق توانسته است علاوه بر زائران عراقی، امنیت کامل بیش از سه میلیون زائر ایرانی را نیز تأمین کند و بدون هیچ حادثه‌ای امنیت کامل مراسم اربعین را تأمین نماید. این نتایج در این پژوهش نیز مشخص گردید و با پیاده‌سازی فرایند عمومی مدیریت راهبردی، جایگاه فعلی امنیت در ناحیه تهاجمی قرار گرفت که طی آن فرصت‌ها بیش از تهدیدها و نقاط قوت نیز بیش از نقاط ضعف قرار دارد.

مهمترین راهبردهایی که می‌توان بر اساس تجربیات حشدالشعبی برای استمرار مدل بومی شده امنیت اتخاذ کرد- بر اساس آراء خبرگان و متمرکز بر ناحیه تهاجمی- در وهله اول عبارتند از: «گسترش استفاده از ظرفیت‌های حشدالشعبی در تأمین امنیت مراسم اربعین و آموزش و آگاهی‌سازی زائران و موکب‌داران در مسیرهای مراسم اربعین برای حفظ امنیت». در مرحله دوم نیز راهبرد شبکه‌سازی تخصصی مستقیم حشدالشعبی از زائران و موکب‌داران می‌تواند در تأمین امنیت آنها مؤثر باشد.

کتابنامه

الف - فارسی

۱. آور، امین (۱۳۹۴). الحشد الشعبي و کارکرد آن در بحران کشور عراق. مرکز بین‌المللی مطالعات صلح. شهریور. قابل دسترس در: <http://peace-ipsc.org>
۲. ابراهیمی، نبی‌الله (۱۳۸۶). تأملی بر مبانی و فرهنگ مکتب کپنهاگ، سیاست خارجی، شماره ۸۲.
۳. افتخاری، اصغر (۱۳۹۳). تحلیل الگوی تعامل آزادی و امنیت. فصلنامه پژوهش‌های راهبردی سیاست، سال دوم، شماره ۸، بهار (۳۳)
۴. ماندل، رابرت (۱۳۷۷). چهره متغیر امنیت ملی - ترجمه پژوهشکده راهبردی - تهران
۵. بوزان، باری (۱۳۷۸). مردم، دولت و هراس، مترجم: پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۶. عبدالله‌خانی، علی (۱۳۸۳). نظریه‌های امنیت: مقدمه‌ای بر طرح‌ریزی دکترین امنیت ملی، تهران: انتشارات ابرار معاصر تهران.
۷. بخشی، احمد، محمدرضا مجیدی و احمد خامسان (۱۳۸۸). چارچوبی برای تدوین نظام امنیت انسانی در غرب آسیا، تهران، پژوهشگاه مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
۸. جهانگیر، اصغر (۱۳۷۹). «امنیت جهانی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران.
۹. جهان‌بزرگی، احمد (۱۳۸۸). امنیت در نظام سیاسی اسلام، اصول و مؤلفه‌ها، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
۱۰. طباطبایی، سید محمدحسین (۱۳۷۶). تفسیر المیزان، ترجمه جمعی از دانشمندان، اول و دوم و چهارم و پنجم (دوره بیست جلدی)، بنیاد علمی و فکری علامه طباطبایی، چاپ ششم، تهران
۱۱. عساریان نژاد، حسین (۱۳۸۴). «قرآن و امنیت سیاسی»، ماهنامه دانشگاه عالی دفاع ملی، شماره ۶۵.
۱۲. کردنائیج، اسدالله (۱۳۸۱). طراحی و تبیین مدل تعاملی استراتژی، فرهنگ سازمانی و محیط در سازمان‌های صنعتی کشور، (رساله دکتری)، راهنما: اصغر مشبکی. دانشگاه علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس.
۱۳. حسن بیگی، ابراهیم (۱۳۹۰). مدیریت راهبردی. دانشگاه عالی دفاع ملی. سمت. تهران
۱۴. امیرکبیری، علیرضا (۱۳۷۷). مدیریت استراتژیک. انتشارات ملک. تهران
۱۵. دیوید، فرد آر. (۱۳۹۰). مدیریت استراتژیک، چاپ بیست و یکم، (علی پارسائیان و سید محمد اعرابی مترجم)، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی

ب- لاتین

۱۶. Iraq by the Numbers, (۲۰۱۱). American Forces Press Service, ۱۲/۱۴/۱۱. Available in: <https://www.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=۶۶۴۷۸>
۱۷. Iraq War (۲۰۱۲). U.S. Department of State. Available in: <https://fpc.state.gov/documents/organization/۷۷۷۰۷.pdf>.
۱۸. Iraq Body Count project (IBC) Available in: <http://www.iraqbodycount.org/>
۱۹. Iraq Body Count (۲۰۱۷). Iraq Body Count project (IBC). IraqBodyCount.org. Retrieved ۳ February ۲۰۱۷.
۲۰. Chandler, Alfred. D (۱۹۶۲). Strategy of structure, Massachusetts: the M.I.T press.